

**POSTAWY POLAKÓW WOBEC
KORUPCJI
RAPORT Z BADANIA OMNIBUS**

DEMOSKOP
dla FUNDACJI BATOREGO

Raport opracowała:
Małgorzata Osiak

WARSZAWA, LIPIEC 2000

SPIS TREŚCI

NOTA METODOLOGICZNA	3
DANE O RESPONDENTACH	4
GŁÓWNE WYNIKI.....	6
WYNIKI BADANIA	8
1. PERCEPCJA ZACHOWAŃ KORUPCYJNYCH	8
2. DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z ZACHOWANIAMI KORUPCYJNYMI.....	11
3. WALKA Z KORUPCJĄ.....	13
3.1. <i>Możliwość wpływu na zmniejszenie korupcji .....</i>	<i>13</i>
3.2. <i>Instytucje działające przeciwko korupcji .....</i>	<i>15</i>

NOTA METODOLOGICZNA

ZBIOROWOŚĆ BADANA:

Ludność Polski w wieku 15 i więcej lat

METODA DOBORU PRÓBY:

Próba losowo-kwotowa: RESPONDENCI dobierani metodą kwotową ze względu na: płeć, wiek i wykształcenie w 100 PUNKTACH REALIZACJI (gminach) wylosowanych z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby ludności

METODA ZBIERANIA DANYCH:

Indywidualny wywiad kwestionariuszowy

CZAS PRZEPROWADZENIA WYWIADÓW:

7 - 10 lipca 2000

EFEKTYWNA LICZEBNOŚĆ PRÓBY:

1000 osób

STATYSTYCZNY BŁĄD OSZACOWAŃ:

nie większy niż (+/-) 3,2% na poziomie ufności 0,95 dla N=1000

DANE O RESPONDENTACH

N = 1000	LICZBA	PROCENT
PLEĆ		
Mężczyzna	472	47.2
Kobieta	528	52.8
WIEK (w latach)		
15 - 19	101	10.1
20 - 24	96	9.6
25 - 29	73	7.3
30 - 39	187	18.7
40 - 49	185	18.5
50 - 59	131	13.1
> 59	227	22.7
POZIOM WYKSZTAŁCENIA		
podstawowe	371	37.1
zawodowe	290	29.0
średnie	277	27.7
wyższe	62	6.2
DOCHÓD NA OSOBĘ W RODZINIE (% średniej)		
brak danych	245	24.5
< 50%	147	14.7
50% - 74%	139	13.9
75% - 89%	86	8.6
90% - 109%	119	11.9
110% - 149%	147	14.7
> 149%	117	11.7
MIEJSCE ZAMIESZKANIA		
wieź	370	37.0
miasto (< 50,000)	252	25.2
miasto (50,000 - 200,000)	160	16.0
miasto (> 200,000)	218	21.8

N=1000	LICZBA	PROCENT
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA		
brak danych	8	.8
pracuje zawodowo	430	43.0
bezrobotny	98	9.8
uczy się, studiuje	110	11.0
emeryt, rencista	301	30.1
zajmuje się domem	53	5.3
POZYCJA ZAWODOWA		
nie dotyczy	570	—
brak danych	7	1.6
inteligencja	44	10.2
pracownicy umysłowi	85	19.8
pracownicy fizyczni	190	44.2
właściciele firm	56	13.0
rolnicy indywidualni	43	10.0
trudno powiedzieć	5	1.2
MIEJSCE PRACY		
nie dotyczy	570	—
brak danych	3	.7
przedsiębiorstwo państwowe	77	17.9
instytucja sfery budżetowej	76	17.7
przedsiębiorstwo prywatne	213	49.5
gospodarstwo rolne	45	10.5
inne	14	3.3
Trudno powiedzieć	2	.5

GŁÓWNE WYNIKI

1. CO TO JEST KORUPCJA?

➔ CZY WRĘCZANY PREZENT JEST ŁAPÓWKĄ?

W opinii zdecydowanej większości Polaków formą korupcji jest zapłacenie policjantowi za nie wystawienie mandatu (81%) oraz wręczenie w podobnej sytuacji pieniędzy kontrolerowi komunikacji miejskiej (81%). Podobnie jako korupcję postrzegamy wręczenie prezentu lekarzowi przed rozpoczęciem leczenia – twierdzi tak 78% Polaków. Bardziej pobłażliwi jesteśmy wobec wręczania prezentu urzędnikowi za pomyślne załatwienie sprawy – jest to forma korupcji w opinii 67%. Wręczenie prezentu lekarzowi po zakończeniu leczenia stanowi zdaniem Polaków raczej dowód wdzięczności. Jako formę korupcji spostrzega tę sytuację tylko jedna trzecia Polaków (36%).

➔ CZY PRZYJMOWANY PREZENT JEST ŁAPÓWKĄ?

Mało liberalni jesteśmy wobec przyjmujących prezenty pracowników służb publicznych. Ponad cztery piąte Polaków uważa za korupcję przyjmowanie pieniędzy za nie wypisanie mandatu przez policjanta (84%) oraz kontrolera komunikacji miejskiej (82%). Blisko trzy czwarte ankietowanych (71%) sądzi, iż skorumpowany jest urzędnik, który przyjmuje pieniądze lub prezenty za pomyślne załatwienie sprawy. Najmniej surowo oceniany jest lekarz przyjmujący prezenty od pacjentów – za formę korupcji uważa takie zachowanie połowa Polaków (52%).

8% Polaków nie ocenia żadnego z wymienionych wyżej zachowań jako formy korupcji. Najbardziej liberalni w swoich opiniach są pracownicy przedsiębiorstw państwowych oraz ludzie młodzi, poniżej 25 roku życia.

2. DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z KORUPCJĄ

Blisko połowa Polaków (46%) zetknęła się z korupcją:

- ↪ 39% zna osobiście osoby, które wręczały prezenty lub łapówki (82%)
- ↪ 35% zna osoby, które przyjmowały pieniądze lub prezenty za załatwienie jakiejś sprawy
- ↪ blisko jedna trzecia Polaków (30%) deklaruje, iż przynajmniej raz w życiu wręczyła łapówkę lub prezent
- ↪ tylko 7% Polaków przyznaje się do tego, że kiedykolwiek przyjęło prezent lub pieniądze za załatwienie jakiejś sprawy.

Wśród Polaków, które kiedykolwiek zetknęli się z korupcją nieco więcej jest mężczyzn, osób między 40 a 49 rokiem życia, osób z wykształceniem wyższym oraz mieszkańców dużych miast (powyżej 200 tys.). Stosunkowo częściej do doświadczeń takich przyznają się również osoby pracujące zawodowo, przedstawiciele inteligencji, oraz pracownicy

przedsiębiorstw prywatnych i instytucji należących do sfery budżetowej.

3. CZY Z KORUPCJĄ MOŻNA WALCZYĆ?

Większość Polaków (66%) nie wierzy, że zwykli ludzie mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji. Przede wszystkim czujemy się bezsilni wobec korupcji oraz jesteśmy przekonani, że nie mamy żadnego wpływu na wydarzenia (25%). Towarzyszy nam również przekonanie, że korupcja jest zbyt powszechnym zjawiskiem, aby można z nią skutecznie walczyć (11%).

Blisko jedna trzecia (29%) Polaków sądzi, iż zwykli ludzie mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji. W ich opinii najlepszym sposobem walki z korupcją jest nie branie w niej udziału – czyli nie przyjmowanie i nie dawanie łapówek (25% Polaków).

Zdecydowana większość Polaków nie zna żadnych instytucji lub organizacji działających przeciwko korupcji (92%). Stosunkowo największą znajomością takich organów wykazują się osoby ze średnim i wyższym wykształceniem, przedstawiciele inteligencji i pracowników umysłowych, a także pracownicy instytucji należących do sfery budżetowej.

Tylko 8% Polaków potrafiło wymienić nazwę instytucji przeciwdziałających korupcji.

Najczęściej wskazywano:

↪ policja – 3% Polaków

↪ NIK – 3%

WYNIKI BADANIA

---

1. PERCEPCJA ZACHOWAŃ KORUPCYJNYCH

Uczestniczący w badaniu Polacy zostali poproszeni o wskazanie zachowań, będących w ich opinii przejawem korupcji. Oceniano zarówno zachowania związane z wręczaniem łapówek / prezentów, jak i ich przyjmowaniem.

➔ WRĘCZANIE ŁAPÓWEK / PREZENTÓW

Cztery piąte Polaków (81%) uważa, iż formą korupcji jest **zapłacenie policjantowi za to, że nie wystawi mandatu**. Stosunkowo częściej zgadzają się z powyższą opinią osoby z wyższym wykształceniem. Nieco rzadziej stanowisko takie zajmują pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

Taki sam odsetek respondentów (81%) sądzi, iż formę korupcji stanowi **wręczenie pieniędzy kontrolerowi komunikacji miejskiej za niewypisanie mandatu**. Nieco więcej jest w tej grupie osób pomiędzy 30 a 59 rokiem życia. Stosunkowo rzadziej z podobną opinią zgadzają się osoby bezrobotne i uczące się, a także pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

Ponad trzy czwarte respondentów (78%) uważa za formę korupcji **wręczenie prezentu lekarzowi przed leczeniem**. Stosunkowo najwięcej jest w tej grupie osób z wyższym wykształceniem. Bardziej liberalni są natomiast pracownicy przedsiębiorstw państwowych oraz rolnicy.

Natomiast **wręczenie prezentu lekarzowi po zakończeniu leczenia** traktowane jest raczej jako podziękowanie ze strony pacjenta. Tylko jednej trzeciej ankietowanych (36%) postrzega tę sytuację jako formę korupcji jest. Nieco rzadziej zgadzają się z tym stwierdzeniem osoby poniżej 20 roku życia, uczniowie i studenci, a także pracownicy przedsiębiorstw państwowych oraz rolnicy.

Dwie trzecie Polaków (67%) jako formę korupcji postrzega **wręczenie prezentu urzędnikowi za pomyślne załatwienie sprawy**. Częściej z podobną opinią zgadzają się osoby z wykształceniem wyższym oraz właściciele firm. Natomiast bardziej liberalne w tym względzie są osoby poniżej 25 roku życia, uczniowie i studenci, Polacy pochodzący z rodzin o wysokim dochodzie na głowę oraz pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

10% Polaków nie ocenia żadnego z wymienionych wyżej zachowań jako formy korupcji. 13% ankietowanych tylko jedną z opisanych sytuacji postrzega jako formę korupcji – najczęściej jest to wręczenie lekarzowi prezentu przed leczeniem.

Ponad połowa Polaków (57%) wskazuje jako formę korupcji 4 lub 5 z opisanych powyżej zachowań – czyli wszystkie lub prawie wszystkie. Osoby, które wymieniają tylko 4 sytuacje najczęściej są liberalne wobec wręczenia lekarzowi prezentu po zakończeniu leczenia.

➔ PRZYJMOWANIE ŁAPÓWEK / PREZENTÓW

Polacy zostali również poproszeni o ocenę, czy przyjmowanie prezentów / łapówek przez wymienione wyżej grupy zawodowe stanowi formę korupcji.

Największy odsetek ankietowanych spostrzega jako formę korupcji **przyjmowanie pieniędzy przez policjanta za nie wręczenie mandatu** – z powyższą opinią zgadza się 84% Polaków. Nieco bardziej liberalne są wobec tej sytuacji osoby młode (poniżej 20 roku życia), Polacy pochodzący z rodzin o wysoki dochodzie na głowę oraz pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

Podobny procent Polaków (82%) ocenia jako formę korupcji **przyjmowanie pieniędzy przez kontrolera komunikacji miejskiej za nie wypisanie mandatu**. Stosunkowo często opinię taką podzielają osoby pochodzące z rodzin o dochodzie na osobę niższym od średniej oraz właściciele firm. Nieco bardziej liberalni są natomiast ludzie młodzi (poniżej 20 roku życia), uczniowie i studenci oraz pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

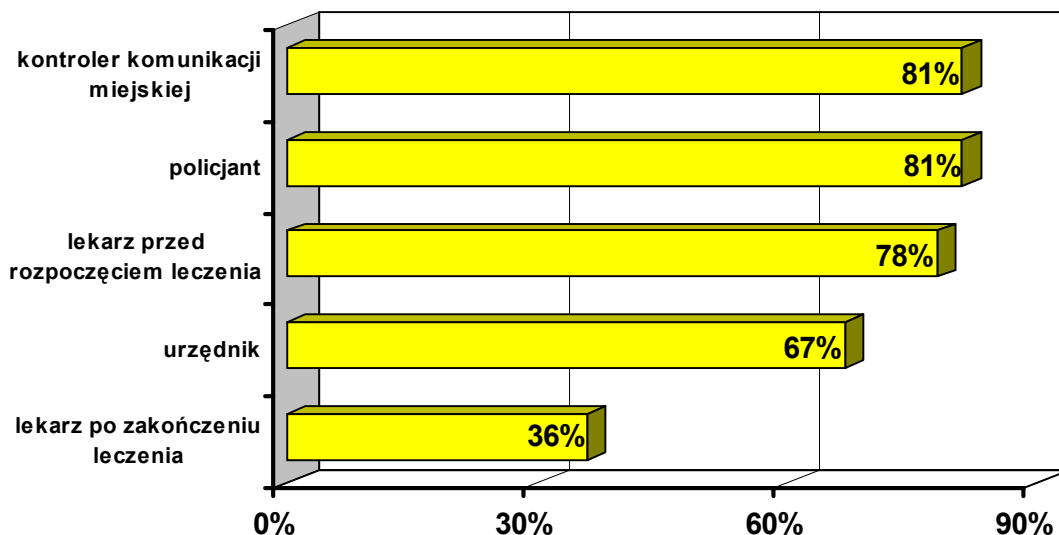
Prawie trzy czwarte ankietowanych (71%) oceniło, iż **przyjmowanie przez urzędnika prezentu za pomyślnie załatwienie sprawy** jest formą korupcji. Opinię taką często wyrażają osoby z wykształceniem wyższym oraz właściciele firm. Najbardziej liberalne wobec urzędników przyjmujących prezenty są osoby młode (poniżej 25 roku życia), uczniowie i studenci, a także pracownicy przedsiębiorstw państwowych.

Połowa ankietowanych (52%) uważa, iż formą korupcji jest **przyjmowanie prezentów / łapówek przez lekarza**. Stosunkowo najbardziej liberalni są młodzi Polacy (poniżej 20 roku życia) oraz mieszkańcy dużych miast, powyżej 200 tys. mieszkańców.

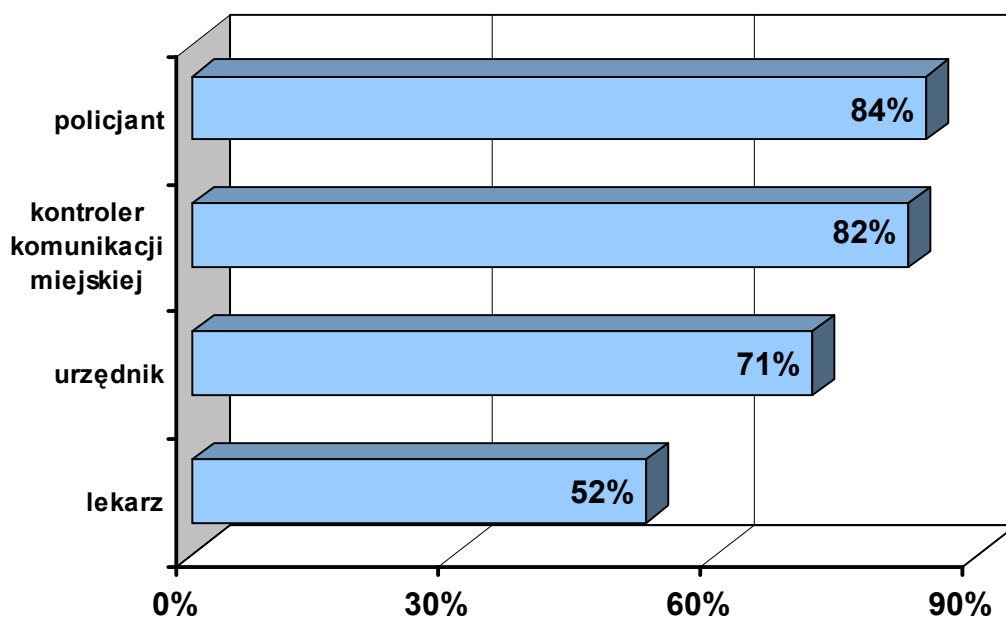
11% Polaków jest zdania, iż żadna z opisanych wyżej sytuacji nie jest formą korupcji. Jedna piąta ankietowanych (19%) wskazuje tylko 1 lub 2 z wymienionych zachowań. Najczęściej jest to przyjmowanie pieniędzy przez policjanta lub kontrolera komunikacji miejskiej.

Zdecydowana większość Polaków (70%) jako formę korupcji ocenia wszystkie lub prawie wszystkie z wymienionych wyżej sytuacji. Osoby, które wymieniają nie wszystkie zachowania, najczęściej są liberalne wobec lekarza przyjmującego prezenty od pacjentów.

Formy korupcji - wręczanie pieniędzy lub prezentów (N=1000)

Formy korupcji - przyjmowanie prezentów lub pieniędzy (N=1000)

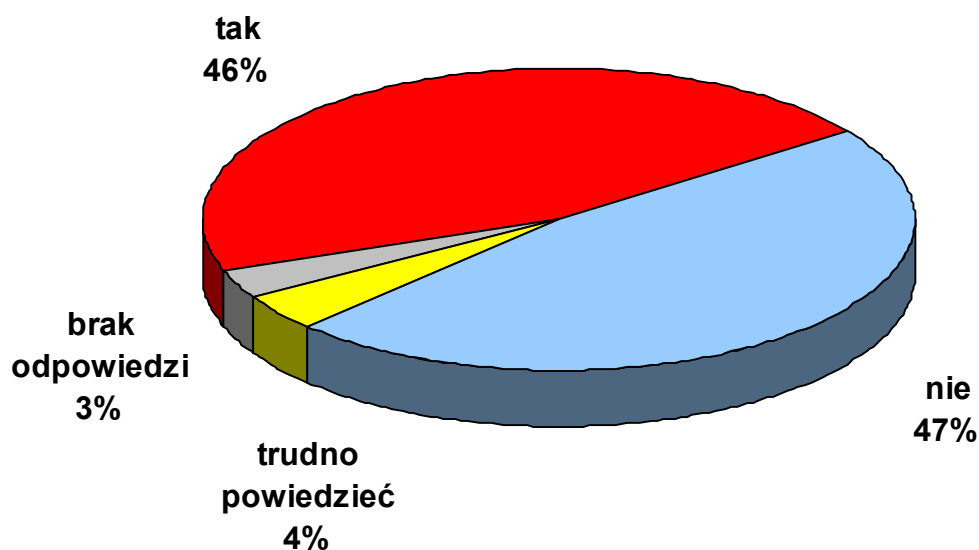

2. DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z ZACHOWANIAMI KORUPCYJNYMI

Prawie połowa Polaków (46%) zetknęła się kiedykolwiek z korupcją. Do takich doświadczeń częściej przyznają się mężczyźni, respondenci między 40 a 49 rokiem życia, osoby z wykształceniem wyższym oraz mieszkańcy dużych miast (powyżej 200 tys.). Ponadto deklaracje takie częściej wyrażały osoby pracujące zawodowo, przedstawiciele inteligencji oraz pracownicy przedsiębiorstw prywatnych i instytucji należących do sfery budżetowej.

Podobny odsetek Polaków (48%) deklaruje, iż nigdy nie zetknął się z korupcją. Często twierdziły tak kobiety, osoby z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy wsi i małych miast (do 50 tys.). Więcej w tej grupie znalazło się również rolników oraz pracowników przedsiębiorstw państwowych.

Czy kiedykolwiek zetknął(a) się Pan(i) z korupcją? (N=1000)

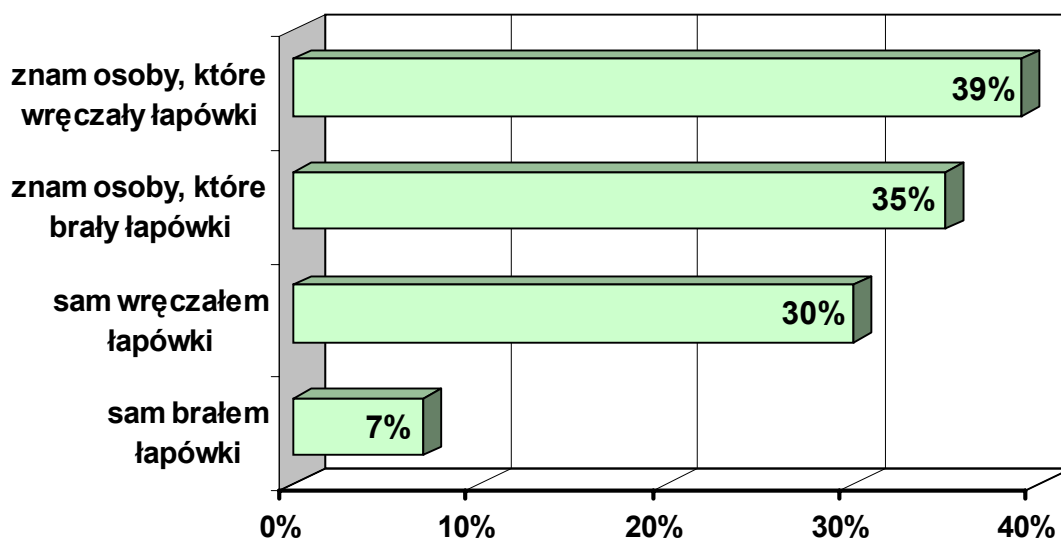
Polacy zostali zapytani o to czy znają osobiście osoby, które **wręczają prezenty / łapówki**. 39% ankietowanych deklaruje, iż zna kogoś takiego. Stosunkowo częściej do takiej znajomości przyznają się osoby młode (poniżej 25 roku życia), właściciele firm oraz pracownicy przedsiębiorstw prywatnych.

35% Polaków zna osobiście osoby, które **biorą łapówki lub przyjmują prezenty**. Najwięcej jest wśród nich ankietowanych między 50 a 59 rokiem życia, osób z wykształceniem wyższym oraz pracowników przedsiębiorstw prywatnych. Najrzadziej do takiej znajomości przyznawały się osoby młode, poniżej 20 roku życia oraz mieszkańcy wsi.

Blisko jedna trzecia Polaków (30%) deklaruje, iż przynajmniej raz **wręczyła prezent / łapówkę**. Do korumpowania przyznawały się często osoby między 50 a 59 rokiem życia, osoby z wykształceniem wyższym oraz mieszkańcy średnich i dużych miast, powyżej 50 tys. Ponadto Polacy pochodzący z rodzin o wysokim dochodzie na głowę, a także osoby pracujące zawodowo oraz emeryci i renciści. Najmniej takich doświadczeń mają osoby młode, poniżej 25 roku życia, respondenci z wykształceniem podstawowym, Polacy pochodzący z rodzin o niskich dochodach na osobę, a także mieszkańcy wsi i małych miast (do 50 tys.).

Tylko 7% Polaków przyznaje się do tego, że kiedykolwiek **przyjmowało prezenty lub łapówki**. Często są to respondenci między 40 a 59 rokiem życia, osoby z wykształceniem wyższym oraz mieszkańcy dużych miast (powyżej 200 tys.). Nieco częściej do brania łapówek przyznają się również osoby pracujące zawodowo oraz emeryci i renciści, a także przedstawiciele inteligencji oraz pracownicy sfery budżetowej.

Doświadczenia związane z korupcją (N=1000)

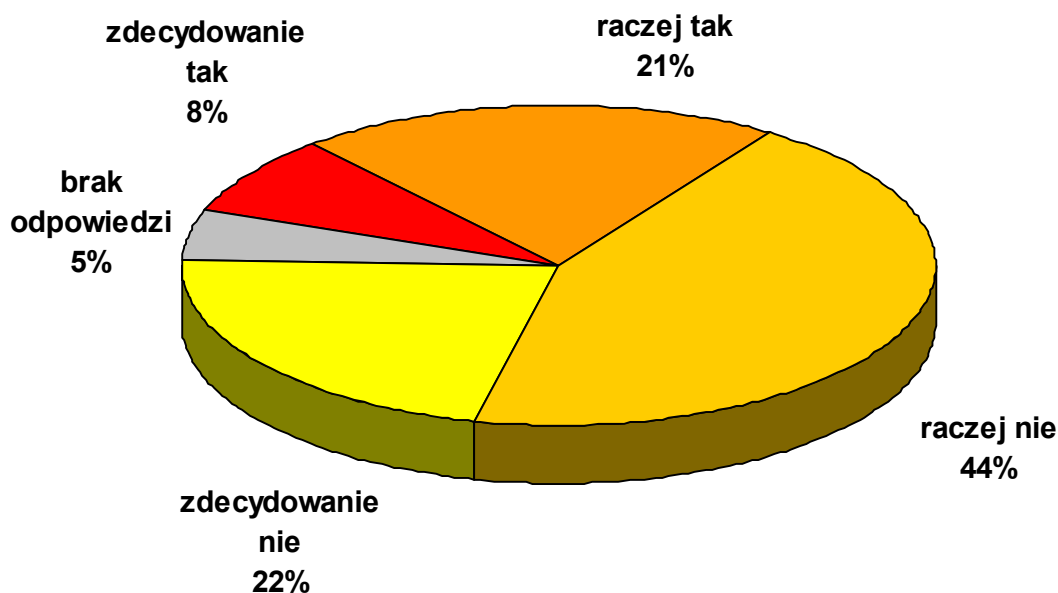

3. WALKA Z KORUPCJĄ

3.1. MOŻLIWOŚĆ WPŁYWU NA ZMNIEJSZENIE KORUPCJI

Polacy zostali zapytani, czy zwykli ludzie mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji. Większość ankieterowanych (66%) uważa, że nie. Blisko jedna trzecia Polaków (29%) sądzi, iż może wpłynąć na zmniejszenie tego zjawiska. Optymistami w tym względzie są osoby poniżej 40 roku życia, respondenci z wykształceniem wyższym, przedstawiciele inteligencji i pracowników umysłowych, a także pracownicy należący do sfery budżetowej.

Czy zwykły człowiek może mieć wpływ na zmniejszenie korupcji? (N=1000)

Polacy, którzy stwierdzili, iż **zwykli ludzie mogą mieć wpływ** na zmniejszenie korupcji zostali poproszeni o wskazanie sposobów walki z nią. Zdecydowana większość osób z tej grupy uważa, iż najlepszym sposobem walki ze zjawiskiem korupcji jest nie uczestniczenie w nim, czyli nie dawanie i nie przyjmowanie łapówek (84%)¹. Stosunkowo najsilniej zgadzają się z tym stwierdzeniem pracownicy przedsiębiorstw państwowych. Najbardziej sceptyczni wobec tego pomysłu są bezrobotni oraz mieszkańcy małych miast (do 50 tys.).

¹ Procentowanie wyłącznie do osób, które uznały, iż mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji (N=291)

Niewielki odsetek respondentów opowiedział się po stronie rozwiązań zmierzających do ujawnienia sytuacji korupcji:

- ↪ należy informować odpowiednie władze – uznało tak 3% respondentów, uważających że ludzie mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji
- ↪ należy mówić o tym publicznie, ujawniać takie sytuacje (np. w mediach) – 3%

Wśród proponowanych sposobów walki z korupcją pojawiały się również rozwiązania, które nie zależą od przeciętnego człowieka:

- ↪ uproszczenie przepisów i reguł – 1% respondentów, uważających że ludzie mogą mieć wpływ na zmniejszenie korupcji
- ↪ zapewnienie pracownikom służb publicznych wynagrodzeń adekwatnych do pełnionej funkcji – 1%
- ↪ prowadzenie akcji uświadamiających społeczeństwo – 1%

Polacy przeświadczeni o tym, iż **zwykli ludzie nie mogą mieć wpływu** na zmniejszenie korupcji, przede wszystkim czują się bezsilni wobec sytuacji korupcji oraz sądzą, iż nie mają wpływu na wydarzenia („co może zrobić pojedyncza osoba?”) – uważa tak 38%² respondentów z tej grupy. Stosunkowo najwięcej jest w tej grupie emerytów i rencistów oraz rolników. Najmniej bezradnie czują się przedstawiciele inteligencji oraz osoby poniżej 20 roku życia.

Część Polaków wątpiących w możliwość udziału przeciętnych obywateli w procesie walki z korupcją, nie widzi możliwości zmiany istniejącej sytuacji:

- ↪ 16%² jest zdania, iż korupcja jest byt powszechnym zjawiskiem, by można z nią skutecznie walczyć
- ↪ 4% jest przekonane, że trzeba dawać łapówki aby coś załatwić

Niewielka część Polaków obarcza winą za pojawiającą się korupcję istniejący system gospodarczy i prawny:

- ↪ złe przepisy prawne – 4%²
- ↪ niskie wynagrodzenia; bieda – 1%

W opinii części ankietowanych zwykli ludzie nie mogą mieć wpływu na zmniejszenie korupcji, ponieważ zjawisko to ich nie dotyczy:

- ↪ korupcja dotyczy przede wszystkim osób na wysokich szczeblach – 3%²
- ↪ mnie to nie dotyczy, ja nie daję łapówek – 3%

---

² Procentowanie wyłącznie do osób, które uznały, iż nie mają wpływu na zmniejszenie korupcji (N=659)

3.2. INSTYTUCJE DZIAŁAJĄCE PRZECIWKO KORUPCJI

Zdecydowana większość Polaków (92%) nie zna żadnych organizacji lub instytucji działających przeciwko korupcji. Stosunkowo największą znajomością takich organów wykazują się osoby ze średnim i wyższym wykształceniem, przedstawiciele inteligencji i pracowników umysłowych, a także pracownicy instytucji należących do sfery budżetowej.

W opinii badanych następujące instytucje i organizacje zajmują się walką z korupcją:

- ↪ policja – 3% Polaków
- ↪ NIK – 3%
- ↪ Antykorupcyjny telefon zaufania – 1%
- ↪ Prokuratura – 1%
- ↪ Sąd – 1%
- ↪ Urząd skarbowy – 1%
- ↪ Politycy, parlament – 1%
- ↪ Prasa – 1%